

<https://doi.org/10.15407/socium2025.01.027>
 УДК 316.362.1-055.52-055.62:316.77:[178.9:
 004.738.5

Creative Commons Attribution 4.0 International

Свириденко А.О., магістр соціології, випускниця соціологічного факультету, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, незалежна дослідниця, майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна, email: annsviridenko12@gmail.com, ORCID iD: <http://orcid.org/0009-0006-1546-3528>,

Зубарєв О.С., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології соціологічного факультету, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Майдан Свободи, 4, Харків, 61122, Україна, alexandr.zubarev@karazin.ua, ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-9722-2851>

ЗАЛУЧЕНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ПІДЛІТКІВ ДО ІНТЕРНЕТУ У СПРИЙНЯТТІ БАТЬКІВ

У статті розглянуто феномен залученості підлітків до інтернету крізь призму сприйняття батьків. Проаналізовано, як цифровізація сучасного суспільства впливає на підлітків, їхні інтереси, потреби та соціальні відносини в родині. Визначено роль інтернету як середовища соціалізації та засобу самовираження для підлітків, а також потенційні ризики надмірної залученості, зокрема інтернет-залежність і споживання деструктивного контенту. На основі аналізу глибоких інтерв'ю виявлено п'ять основних типів ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету: “залученість до інтернету дитини – це її справа”, “залученість до інтернету підлітка – це корисно для розуму”, “залученість до інтернету підлітка – це втрачене дитинство”, “залученість до інтернету підлітка – це платня за можливість бути на зв'язку”, “залученість до інтернету підлітка – це винагорода за гарну поведінку”. Особливу увагу приділено питанню батьківського контролю, зокрема явищу “батьківського сталкінгу” – спостереженню за активністю дітей у соціальних мережах як способу забезпечення безпеки. Виокремлено стратегії боротьби батьків із надмірною залученістю підлітків до цифрового середовища, до яких належать: “тотальна перевірка вмісту телефону”, “стеження за соцмережами дітей”, “повна відсутність контролю”, “перевірка окремих додатків”, “встановлення часових рамок у користуванні інтернетом”, “конфіскація телефону”. Аналіз текстів глибоких інтерв'ю продемонстрував, що хоча більшість батьків усвідомлюють можливі ризики, ефективні стратегії регулювання цифрового життя дітей часто відсутні. Стратегії батьків варіюються від суворого контролю до відсутності будь-якого контролю за інтернет-залученістю підлітків. Зазначимо, що жоден із батьків не згадав про важливість підвищення цифрової компетентності підлітків. Отримані висновки можуть бути використані для створення рекомендацій щодо побудови ефективної комунікації між поколіннями в умовах цифровізації суспільства. Результати дослідження відкривають перспективи для подальшого вивчення ролі батьківської позиції у формуванні поведінки українських підлітків в інтернеті, а також впливу різних моделей батьківського контролю на їхнє емоційне та соціальне благополуччя.

Ключові слова: залученість підлітків до інтернету, соціальні мережі, батьківський контроль, інтернет-залежність, мережево-цифрова культура.

Svyrydenko A.O., Master of Sociology, graduate of the Faculty of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University, independent researcher, 4, Maidan Svobody, Kharkiv, 61022, Ukraine, email: annsviridenko12@gmail.com, ORCID iD: <http://orcid.org/0009-0006-1546-3528>,

Zubarev O.S., PhD in Sociology, Associate Professor at the Department of Sociology V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Maidan Svobody, Kharkiv, 61022, Ukraine, email: alexandr.zubarev@karazin.ua, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9722-2851>

INTERNET ENGAGEMENT OF UKRAINIAN TEENAGERS AS PERCEIVED BY THEIR PARENTS

The article examines the phenomenon of adolescents' engagement with the Internet through the prism of parental perception. It analyzes how the digitalization of contemporary society influences adolescents, their interests, needs, and family social relations. The role of Internet is identified as both a space for socialization and a means of self-expression for adolescents, while also highlighting potential risks associated with excessive engagement, including internet addiction and exposure to harmful content. Based on the analysis of in-depth interviews, five primary types of parental attitudes toward adolescents' engagement with the Internet were identified: "Internet use is the child's own business", "Internet use is beneficial for intellectual development", "Internet use represents a lost childhood", "Internet use is the price for staying connected", and "Internet use is a reward for good behavior". Special attention is given to the issue of parental control, particularly the phenomenon of "parental stalking" – monitoring children's activity on social media as a means of ensuring their safety. The study distinguishes several strategies parents employ to manage adolescents' excessive involvement in the digital environment: "Total phone content checks", "Monitoring children's social media", "Complete absence of control", "Checking specific apps", "Setting time limits for Internet use" and "Phone confiscation". The analysis of the transcripts of in-depth interviews demonstrated that although most parents recognize potential risks, effective strategies for regulating children's digital lives are often lacking. Parental strategies range from strict control to no control at all over adolescents' online activity. It is noteworthy that none of the parents mentioned the importance of increasing adolescents' digital literacy. The findings can be used to create recommendations for building effective communication between generations in the context of the digitalization of society. The results obtained open up prospects for further research of the role of parental position in shaping the behavior of Ukrainian adolescents on the Internet, as well as the impact of various models of parental control on their emotional and social well-being.

Keywords: *teenagers' Internet engagement, social networks, parental control, Internet addiction, networked digital culture.*

Комп'ютерні мережі як вид телекомунікації є важливою складовою сучасного життя. З 80-х років ХХ ст. відбуваються процеси діджиталізації, що зачіпають дедалі більше сфер повсякденного життя. Нові медіа стрімко впроваджують комунікативні практики, що, за результатами низки досліджень, призводить до зростання часу, який індивіди проводять у віртуальному середовищі [1], а інколи й формування залежності від цифрових технологій [2].

У сучасному українському суспільстві користування інтернетом є поширеним явищем. За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), проведеного у 2024 р. на замовлення Програми розвитку ООН (ПРООН), 78% українців є регулярними користувачами інтернету (проводять 3 години і більше щодня), 12% користуються інтернетом нерегулярно, тобто близько 2–3 годин на тиждень і рідше. Не користуються інтернетом 10% українців [3, с. 7]. Доступ до інтернету залежить від

матеріального становища, регіону проживання, але рівень проникнення інтернету в Україні перебуває на досить високому рівні. Підлітки є активними користувачами інтернету, багато комунікують зі своїми однолітками онлайн, замість того, щоб проводити цей час в офлайн-режимі. Користувачі навіть не помічають, наскільки швидкоплинно йде час, коли вони захоплені спілкуванням у всесвітній мережі [4, с. 58–59]. Таким чином, з'являється новий феномен – *залученість до інтернету*.

У 90-ті роки – на початку XXI ст. інтернет сприймався насамперед як джерело інформації, здатне частково або повністю замінити традиційні бібліотеки. Однак із часом всесвітня мережа трансформувалася: нині вона є не просто джерелом інформації, але й простором для активної взаємодії, спілкування, самореалізації та побудови соціальних зв'язків. У сучасному суспільстві інтернет дедалі більше виконує функції організації повсякденного життя: від побудови розкладу дня, споживання новин і навчання до здійснення покупок, банківських операцій, отримання державних послуг [3].

Станом на початок 2025 р. кількість користувачів інтернету у світі сягнула 5,56 млрд осіб, що становить 67,9% від загальної чисельності населення планети. У порівнянні з попереднім роком кількість користувачів зросла на 136 млн, або на 2,5%. Крім того, кількість активних користувачів соціальних мереж досягла 5,24 млрд, що еквівалентно 63,9% світового населення. Отже, 94,2% усіх користувачів інтернету щомісяця користуються соціальними платформами [1]. Тенденція до зростання цифрової залученості населення світу існувала ще до пандемії COVID-19, однак вона стала одним з вагомих факторів інтенсифікації цього процесу внаслідок карантинних обмежень. Люди грають в ігри, спілкуються в чатах, можуть навіть бачитись, перебуваючи на різних кінцях світу. У цьому зв'язку у користувачів інтернету з'являється низка цілей, інтересів, мотивів, потреб, захоплень, безпосередньо пов'язаних із цим новим простором. Неабиякої популярності набули месенджери (“Телеграм”, “Вайбер”, “Фейсбук Месенджер”, “Ватсап”), що використовуються не тільки для приватного спілкування, але й для роботи та навчання.

Сьогодні інтернет надає простір для творчості. Так, навіть діти та підлітки можуть знімати відео для платформ “Ютуб”, “Інстаграм”, “Тікток” та ще й заробляти на поширенні свого контенту. Негативна сторона цього явища – експлуатація дитячої праці в блогах. Крім того, часто на подібних платформах люди демонструють агресію, ненависть, дають шкідливі поради, закликають до неповаги, насильства або пропонують контент, що зовсім не сприяє саморозвитку.

На тлі діджиталізації дедалі більшої актуальності набуває феномен *інтернет-залежності*, тобто стійкого порушення поведінки, коли людина вже не здатна контролювати час, проведений в інтернеті, а любов до активностей, пов'язаних із використанням інтернету, спричиняє різке скорочення всіх інших форм діяльності, обмеження та ускладнення реальної комунікації з іншими людьми [5; 6]. Інтернет-залежність може мати психологічні, соціальні, біологічні та нейропсихологічні причини. Окремим видом інтернет-залежності є *гейм-адикція*, що є сильно вираженою залежністю від комп'ютерних ігор, тобто тривалим, нав'язливим і неконтрольованим залученням до ігрової активності. Користувачі “тікають” від реальності та неначе занурюються в ін-

ший світ, де панують зовсім інші правила. Гейм-адикція супроводжується соціальною дезадаптацією [7; 8].

Можна припустити, що вплив, який інтернет справляє на особистість користувача, є глибшим і системнішим, ніж вплив будь-якої іншої технічної системи. Водночас не всі користувачі інтернету є інтернет-залежними. Це поняття відсилає до медичного дискурсу та вимагає чіткої операціоналізації. Тому ми пропонуємо використовувати поняття інтернет-залученості, яке є досить узагальненим, адже в реаліях сьогодення більшість людей користується інтернетом, що особливо стосується підлітків. Ми розуміємо під залученістю до інтернету активне та регулярне використання мережевих ресурсів для задоволення власних потреб або реалізації професійної діяльності.

Актуальність соціологічного дослідження залученості підлітків до інтернету має як гносеологічну, так і онтологічну складову.

Гносеологічний аспект актуальності полягає в тому, що в українській соціології проблема залученості підлітків до інтернету є недостатньо висвітленою. Зазвичай ця проблема досліджується в межах психології та педагогіки. Сама тематика залученості до інтернету в соціології є відносно новою. Серед соціологічних даних щодо залученості підлітків до інтернету переважають кількісні характеристики, тоді як якісних досліджень майже немає. Ми прагнемо глибше дослідити цю тематику, використовуючи якісні методи та концепт залученості, адже поняття “залежність” має обмежене застосування та не враховує істотних змін, які відбуваються в суспільстві в процесі становлення мережево-цифрової культури.

Онтологічний аспект актуальності має декілька важливих складових. По-перше, кількість користувачів-підлітків постійно зростає. Відповідно до даних міжнародного дослідницького проекту ESPAD, у 2019 р. лише 6,7% підлітків в Україні не користувалися соціальними мережами жодної години в робочі дні. З понеділка до п'ятниці 48,6% підлітків проводять у соціальних мережах до трьох годин на день, майже 55% – чотири години і більше [4, с. 58]. Дедалі більше підлітків віддають перевагу віртуальному життю замість реального, тож це питання потребує дослідження. По-друге, використання інтернету має не лише позитивні, але й негативні наслідки, особливо якщо воно є надмірним і неконтрольованим у часі. Зокрема, можна припустити, що залученість підлітка до інтернету може певним чином впливати на його стосунки з родиною. По-третє, актуалізує вивчення залученості підлітків до інтернету вимушена ізоляція, пов'язана з карантинними обмеженнями у часі COVID-19, а згодом і російсько-українською війною.

Проблема залученості до інтернету досліджується багатьма західними та вітчизняними вченими. Вітчизняні дослідники Д.Е. Данілова, М.Д. Лутцева, П.І. Сахно [7] аналізують проблематику ігрової інтернет-залежності в осіб підліткового віку в умовах транзитивного суспільства; О.Г. Коломієць, Т.М. Деміденко [9] порушують питання соціальної профілактики залежності підлітків від онлайн-ігор; Т.В. Вашека і Н.В. Цвєрава [8] розкривають вплив рольових онлайн-ігор на дітей і підлітків; О.М. Шеломовська [10] аналізує особливості сучасних ігрових комп'ютерних практик. Ці дослідники акцентують увагу саме на гейм-адикції, що розглядається як серйозний

виклик суспільству.

Ю.О. Асеева [2] вивчає проблему кіберкомунікативної залежності молоді від соціальної мережі “Інстаграм”, О.В. Гречановська, О.М. Мегем, Л.М. Потапюк [11] досліджують вплив соціальних мереж на психологічний стан і самооцінку української молоді. Л.І. Березовська [12], І.М. Гоян, Т.В. Данілова [13] аналізують вплив соціальних мереж на психологічне благополуччя особистості, А.Г. Гудімова [14] вивчає вплив соціальних мереж на психологічний стан підлітків і юнаків. Соціальні мережі вивчаються переважно в аспекті їхнього впливу на психологічне здоров'я користувачів.

Психологічні чинники виникнення інтернет-залежності у підлітків і молоді розкривають А.І. Колодій, Т.Р. Браніцька [6], О.В. Камінська [15]; інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу розглядає Т.О. Ісакова [16]; психологічні аспекти інтернет-залежності підлітків в Україні досліджує О.В. Білоус [17]; передумови, ознаки та ризики інтернет-залежності для підлітків в Україні вивчають М.А. Ванда, Н.Б. Бондаренко [18]; про баланс віртуального та реального в медіасоціалізації молоді в сучасному медіапросторі пише О.Г. Коломієць [19]; наслідки інтернет-залежності молоді від веб-серфінгу розкриває В.І. Тернопільська [20]; проблему залежності від гаджетів аналізує О.М. Бондар [21]. Таким чином, дослідники приділяють увагу не тільки інтернет-залежності як такій, але й залежності від гаджетів, які забезпечують доступ до інтернету. Справді, смартфон часто стає предметом, який поглинає всю увагу підлітка.

Проблема інтернет-залежності, зокрема серед дітей і молоді, досліджується багатьма зарубіжними авторами. Серед тем, які фігурують у наукових статтях зарубіжних авторів, можна назвати такі: емоційна компетентність як медіатор зв'язку між інтернет-залежністю та негативними емоціями у підлітків (Л. Ю, С. Чжоу [22]); залежність від смартфонів і соціальних мереж у канадських підлітків (М. Адор'ян, Р. Річчіарделлі [23]), поширеність інтернет-залежності серед студентів-медиків в Ірані (М. Сайях, С. Ханафарех [24]), характеристики інтернет-залежності серед студентів університетів США (В. Лі, Дж. Е. О'Браєн, С.М. Снайдер, М.О. Говард [25]), поширеність інтернет-залежності та її вплив на якість життя в різних країнах світу (Ч. Чен, А.Й. Лі [26]), страх втрати чогось важливого, потреба в дотику, тривожність і депресія як чинники проблемного використання смартфона, що є аспектом інтернет-залежності (Дж.Д. Елгай, Дж.С. Левін, Р.Д. Дворак, Б.Дж. Голл [27]), психологічні та нейронаукові аспекти інтернет-залежності в контексті сучасного цифрового суспільства (К. Монтаг, С. Діфенбах [28]), зв'язок між якістю близьких стосунків та інтернет-залежністю серед студентів коледжу (Ю. Ло, Ю. Ден, Ю. У та інші [29]), фактори, що впливають на інтернет-залежність, соціальну тривожність та індекс маси тіла серед підлітків (С. Кавіджі, С. Аяз-Алкая [30]), вплив залежності від інтернету та смартфонів на когнітивний контроль у підлітків (М. Леон Мендес, І. Падрон, А. Фумеро, Р.Х. Марреро [31]), проблемне користування інтернетом і психологічний дистрес серед студентів університетів під час спалаху COVID-19 у Китаї (С. Се, К. Чжу, Ц. Сю та інші [32]), вплив соціального оточення на інтернет-залежність підлітків (К. Чемнад, М. Азіз, А.О. Абдельмонейум [33]), зв'язок інтернет-залежності із симптомами депре-

сії та агресивної поведінки у підлітків (Ц. Чжао, Ю. Хуан, Ч. Лі [34]), відчуття потоку у соціальних іграх при інтернет-ігровому розладі (Е. Ху, В. Ставропулос, А. Андерсон, М. Скеррі, Д. Коллард [35]), цифрова залежність у дітей (Ф. Їлмаз Курт, Б. Онер, А. Булут [36]), компульсивне використання цифрових технологій серед дітей шкільного віку та її зв'язок з ескапізмом і самотністю (Н. Хамад, Р. Евейда, З. Рашван, Р. Менессі, А. Халед [37]). Питання позитивних і негативних наслідків залученості підлітків до соціальних мереж усебічно аналізує британський дослідник П. Корт [38]. Проблема, яка вивчається зарубіжними авторами, дуже різноманітна.

Таким чином, у науковій літературі активно досліджується проблема залученості до інтернету, зокрема інтернет-залежності серед підлітків і молоді. Вітчизняні дослідники зосереджуються на гейм-адикції, впливі соціальних мереж, психологічних чинниках інтернет-залежності та її соціальних наслідках. Значна увага приділяється профілактиці залежності та її впливу на психоемоційний стан підлітків. Зарубіжні дослідники порушують широкий спектр тем: від емоційних і когнітивних чинників до соціального контексту інтернет-залежності. Розглядаються такі аспекти, як зв'язок з депресією, тривожністю, самотністю, вплив на якість життя, контроль поведінки, стосунки з оточенням, а також цифрова залежність у дітей. Вчені зазначають, що наявні як позитивні, так і негативні наслідки зростаючої залученості дітей і підлітків до інтернету.

Більшість дослідників концентрується саме на впливі інтернету на підлітка, тоді як сімейним стосункам як ширшому контексту залученості підлітка до інтернету приділяється значно менше уваги, що додає актуальності нашому дослідженню. Ми підкреслюємо важливість, з одного боку, впливу сім'ї та сімейних стосунків на формування залученості підлітка до інтернету, з іншого боку, того, що залученість підлітка до інтернету може впливати на сімейні стосунки: провокувати конфлікти або гуртувати сім'ю (наприклад, через створення "сімейної групи" в соціальній мережі "Телеграм") тощо. Крім того, згадані автори оперують поняттям "інтернет-залежність" або "гейм-адикція" як патологічна пристрасть людини до гри онлайн, що розглядається разом з іншими залежностями. Водночас підлітки, залучені до інтернету, не завжди є інтернет-залежними.

З огляду на це, **мета статті** – розкрити ставлення батьків до залученості підлітків у інтернет-простір. Для досягнення мети поставлено такі завдання: визначити типи ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету; охарактеризувати сприйняття батьками залученості підлітків до соціальних мереж; з'ясувати ставлення батьків до споживання підлітками деструктивного контенту; визначити стратегії, що використовують батьки у боротьбі з надмірною залученістю підлітків до інтернету.

Для реалізації поставлених завдань використовувався метод напівструктурованого інтерв'ю. Такий різновид глибокого інтерв'ю є надзвичайно корисним для збору інформації про переконання, міркування або навички людей. Сформовано список запитань для інтерв'ю з батьками, проте його структура залишалася гнучкою та допускала відхилення від певного запитання, якщо це було корисним для дослідження.

Під час відбору респондентів для проведення глибинного інтерв'ю ми ставили перед собою запитання: хто може бути найкращими експертами у цій тематиці та як налагодити з ними контакт; наскільки ці особи доступні або бажають брати участь в інтерв'ю та витратити власний час на спілкування з дослідниками.

Серед критеріїв відбору респондентів були такі: наявність життєвого досвіду, що нас цікавить; бажання поділитися цим досвідом; наявність дітей, які користуються гаджетами.

Якщо в наступних інтерв'ю респонденти надають ту саму інформацію, яку вже було отримано в попередніх інтерв'ю, можна стверджувати, що досягнуто *порогу насичення інформацією*. Саме цим критерієм ми керувалися, формуючи вибірку дослідження, яка налічувала 25 осіб.

Участь у дослідженні взяли 12 чоловіків і 13 жінок. Батьки-респонденти були представниками різних типів родин: багатодітних, повних і неповних. Більшість з них перебували в шлюбі від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років, тобто вже достатньо часу прожили разом і мали сталу систему сімейних стосунків. Більшість респондентів мали двох або трьох дітей. Таким чином, можна стверджувати, що батьки мали достатній досвід у вихованні дітей. Респонденти переважно мали середню або вищу освіту та працювали.

Дослідження було проведене в м. Кременчук у 2021 р. Інтерв'ю проводилися онлайн з використанням платформи Zoom.

1. Ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету. Цифрове середовище, зокрема інтернет, сьогодні є не лише вагомим джерелом інформації, але й засобом комунікації, що долає бар'єри у спілкуванні. Сьогодні дедалі частіше говорять про мережеву або мережево-цифрову культуру [39; 40]. Діти мають можливість здобувати знання й отримувати допомогу в користуванні цифровим середовищем. Залучення батьків до навчального процесу, налагодження ефективних партнерських відносин може сприяти якісному досягненню результатів у навчанні, забезпеченню безпечного освітнього та сімейного середовища для підлітка. Однак сьогодні підлітки користуються інтернетом і пристроями не лише з навчальною метою, але й для ігор, комунікації в соціальних мережах – тобто активно залучені до інтернет-життя. Ставлення батьків до цього різняться¹, і від нього значною мірою залежать стосунки між батьками та дітьми.

Досліджуючи проблему ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету, ми ставили запитання, які стосуються взаємин між дітьми та батьками, щоб з'ясувати, які саме стосунки їх поєднують – довірливі, насторожені або слабо розвинені. Одне із запитань ставилося таким чином: *“Які у вас стосунки з дітьми? Наскільки вони довірливі?”*. Батьки переважно відповідали, що мають приємні, довірливі стосунки зі своєю дитиною, яка повністю їм довіряє та ділиться всім, що в неї на душі: *“Мої діти мені довіряють, ми з ними багато часу проводимо разом, думаю, вони від мене нічого не*

¹ У цьому дослідженні поняття “ставлення” ми використовуємо як синонім до поняття “сприйняття”, що було концептуалізовано у соціологічному дискурсі Ю. Сорокою [41].

приховують” (Катерина, 34 роки, повна багатодітна родина). Однак були й більш песимістичні відповіді: “Мені здається, що мої діти спілкуються зі мною як з матір’ю, але я не сказала б, що вони можуть довірити мені те, що довіряють своїм друзям” (Анжеліка, 29 років, повна родина). Деякі опитані зазначали, що їхні діти закриті, мають власні секрети, причиною цього, на думку батьків, є перехідний вік: “Ми намагаємося підтримувати свою дитину в усьому, але зараз у неї такий період, що вона стала більш замкнутою, недовірливою. Ми думаємо, що причина – у перехідному віці, і як тільки він трохи послабшає, ми докладемо всіх зусиль до виховання позитивних якостей та налагодження стосунків між нами й нашою дитиною” (Владислав, 32 роки, повна родина).

Таким чином, зі слів респондентів, вони мають довірливі стосунки зі своїми дітьми або прагнуть до таких стосунків, відчуваючи певні труднощі. Діти можуть відкрито говорити з батьками про власні проблеми та переживання, а батьки намагаються завжди їх підтримувати. Сьогодні інтернет є невід’ємною частиною повсякденного життя та становить нові загрози, тому важливо, що батьки усвідомлюють значущість емоційної підтримки своїх дітей у цифровому середовищі.

Коли ми почали говорити про інтернет-середовище, то запитали: “Як Ви ставитеся до того, що Ваша дитина/діти активно користуються/ються інтернетом?”.

На це запитання респонденти відповідали по-різному. Зокрема, зазначалося, що дитина має самостійно розпоряджатися власним часом: “Мені здається, що наші діти вже дорослі – їм по 15 та 17 років, – і тому вони самі мають встановлювати собі обмеження та розпоряджатися своїм часом і життям. Тому я ставлюся позитивно до активного використання інтернету, ніколи не забороняла й не збираюся. Не хотілося б, щоб моя дитина вважала мене поганою матір’ю” (Даніель, 56 років, повна родина). У цьому фрагменті наведена думка, що саме дитина повинна вирішувати, скільки часу проводити в інтернеті, що свідчить про ліберальний стиль виховання. У деяких випадках батьки настільки прив’язані до своєї дитини, що схильні ігнорувати вікові психологічні зміни, зокрема ті, що пов’язані із залученістю до інтернету. Таке ставлення часто виявляється в готовності повністю довірити дитині вибір способу проведення часу: “У мене одна дитина, і я її люблю, тому даю їй більше волі та не слідкую за тим, як вона проводить час” (Альона, 33 роки, неповна родина). У подібних висловлюваннях проглядається емоційна прихильність, яка, однак, може супроводжуватися відсутністю критичного аналізу поведінки дитини в цифровому середовищі. Цей тип ставлення батьків до залученості дитини до інтернету можна назвати: “залученість до інтернету підлітка – це його справа”.

В інших відповідях, які також виражають позитивне ставлення до активної залученості підлітків до інтернету, акцент зміщено не стільки на автономію дитини, скільки на позитивні аспекти цього процесу: “Моя дитина в інтернеті читає, дивиться відео, що розвивають, тим самим розвиває пам’ять і увагу, тому я не проти надмірного використання інтернету” (Яна, 30 років, багатодітна родина). Отже, респондентка розглядає інтернет як корисний ресурс для когнітивного розвитку, зокрема для тренування пам’яті й уваги, тобто використання інтернету корисно для розумового

розвитку дитини. Такий тип ставлення батьків до залученості дитини до інтернету можна назвати “залученість до інтернету підлітка – це корисно для розуму”.

Щоб з’ясувати, як батьки ставляться до кількості часу, який підлітки проводять в інтернеті, ми поставили запитання: *“Як Ви вважаєте, чи є нормальною кількістю часу, яку Ваша дитина витрачає в інтернеті?”*.

Більшість респондентів зазначили, що оптимальним є користування інтернетом до двох годин на день. Водночас вони підкресливали, що не забороняють своїм дітям перебувати онлайн більше часу: *“Взагалі не більше ніж дві години на день, але нереально моїй дитині це пояснити, тому що вона відповідає: “Час летить так швидко”* (Степан, 32 роки, повна родина). Натомість деякі опитані зазначали, що дозволяють користуватись інтернетом без часових обмежень: *“Скільки дитина хоче, стільки хай сидить”* (Роман, 46 років, багатодітна родина); *“Як для дитини зручно, так хай і буде”* (Віктор, 45 років, багатодітна родина). Для цих батьків нормою вважається те, що дитина сама вважає за норму.

Отже, батьки переважно не забороняють дітям користуватись інтернетом і не встановлюють чітких часових обмежень щодо цього. Такий підхід дозволяє охарактеризувати їхній стиль виховання як переважно ліберальний. Ліберальний стиль виховання передбачає низький рівень вимог до дітей і водночас високу відкритість до спілкування. Ліберальні батьки переважно поблажливі до дітей, рідко очікують від них зрілої поведінки та намагаються уникати конфліктів. Ці батьки прагнуть зберігати позитивні взаємини з дітьми, навіть якщо їм доводиться поступатися власними принципами щодо використання інтернету, щоб уникнути сварок і напруження в стосунках.

Можемо констатувати, що мережево-цифрова культура суттєво впливає на побут і взаємини в родині, зокрема змінює уявлення про прийнятну тривалість перебування в інтернеті. Якщо 10–15 років тому поширеним орієнтиром було обмеження екранного часу дітей до двох годин (наприклад, згідно з рекомендаціями ВООЗ), то сьогодні такі обмеження дедалі частіше втрачають свою актуальність. Норма для часу, проведеного за екраном, стає дедалі розмитішою, оскільки вона починає залежати від контексту (навчання, ведення блогу, спілкування з однолітками тощо). Батьки, з одного боку, декларують як прийнятну норму перебування дитини в мережі близько двох годин на день. З іншого боку, їм вкрай складно встановити ці обмеження, частка батьків навіть не намагається це робити.

Інші респонденти зазначали, що їх не влаштовує надмірна залученість підлітків до інтернету: *“Мені це не дуже подобається, тому я іноді кажу своїй дитині, що досить сидіти в інтернеті”* (Олена, 32 роки, неповна родина); *“Мені шкода сьогоднішнє покоління, тому що для них, і для моїх дітей, інтернет є важливим елементом життєдіяльності, і тому справжнє дитинство вони не в змозі пізнати”* (Валентина, 43 роки, неповна родина); *“Сьогодні діти готові віддати все за інтернет, за ігри – це тяжко сприймати”* (Ліка, 28 років, повна родина). Дві останні відповіді яскраво ілюструють уявлення деяких батьків про те, що інтернет асоціюється з “втраченим дитинством”. Таким чином, дитинство сучасних дітей кардинально відрізняється від досвіду їхніх

батьків і сприймається останніми як щось спотворене або позбавлене “справжнього” через надмірне використання цифрових технологій. Таку позицію батьків можна узагальнити у твердженні: “залученість до інтернету підлітка – це втрачене дитинство”.

Зафіксовано відповіді, що відображають негативне ставлення батьків до активного користування інтернетом з боку підлітків, однак при цьому вони визнають власну безсилість змінити ситуацію. Зокрема, деякі респонденти зазначали, що не можуть забрати у дитини телефон, оскільки він необхідний для підтримання зв'язку: “Моя дитина занадто багато сидить в інтернеті, але я не можу залишити його без телефону, тому що ми з ним спілкуємося через нього, бо в мене робота, на якій я часто затримуюсь” (Степан, 32 роки, повна родина). У цьому випадку надмірна залученість підлітка до інтернету постає як своєрідна платня за можливість підтримувати контакт і хоч якось впливати на його життя, і описується словами: “залученість до інтернету підлітка – це платня за можливість бути на зв'язку”.

Нам було цікаво дізнатись, як батьки відповідають на запитання: “Чи може інтернет відсторонити підлітка від батьків?”. Адже кількість часу, яку дитина проводить в інтернеті, може впливати на характер її стосунків з рідними. Відповіді респондентів розділилися майже порівну, оскільки половина з них відповіла ствердно: “Я вважаю, що так, тому що дитина сидить в інтернеті, знаходить там друзів, проводить час у соціальних мережах, читає невідоме, а з батьками проводить дедалі менше часу” (Ярина, 44 роки, багатодітна родина); “Діти можуть замінити батьків інтернетом, іграми” (Ірина, 36 років, багатодітна родина). Інша частка респондентів вважає, що інтернет не може стати на заваді близьким стосункам між дитиною та батьками: “Моя дитина проводить багато часу в інтернеті, але й зі мною вона поводить як з матір'ю – у нас гарні стосунки, ми майже не сваримося” (Катерина, 34 роки, багатодітна родина); “Нічого і ніхто не замінить батьків, тому – ні” (Степан, 32 роки, повна родина).

Було поставлено запитання щодо поведінки самих батьків: “Як Ви реагуєте, коли дитина зловживає інтернетом (дуже довго сидить за комп'ютером, планшетом, смартфоном)?”. На це запитання респонденти зазвичай відповідали, що не забороняють дітям користуватися інтернетом у надмірній кількості, проте намагаються впливати м'якими засобами: “Ми намагаємося поговорити з дитиною та пояснити їй, що довго сидіти не можна” (Владислав, 32 роки, повна родина); “Я не забороняю сидіти в інтернеті. Коли дитина зробить уроки – вона може вільно сидіти, скільки захоче” (Марина, 37 років, багатодітна родина); “Ми намагаємося разом щось робити, щоб дитина не зважала на інтернет, хай і протягом невеликого проміжку часу” (Роман, 46 років, багатодітна родина).

У цьому випадку батьки розглядають використання інтернету як форму заохочення, яку дитина отримує в обмін на виконання певних дій або дотримання прийнятних форм поведінки. Отже, дозвіл на перебування в інтернеті виконує функцію своєрідної нагороди. Таким чином, можна виокремити ще один тип сприйняття батьками залученості дитини до інтернету, коли “залученість до інтернету підлітка – це винагорода за гарну поведінку”.

Однією з основних характеристик соціальних мереж, на яку звертають увагу психологи, є феномен надмірної залежності людини від такого виду спілкування. Зокрема, якщо дитина щодня проводить в інтернеті понад дві години, це може розцінюватись як ознака інтернет-залежності.

У межах дослідження було поставлено запитання: *“Якщо інтернет вимкнеться – як Ваша дитина зреагує?”*. Метою цього запитання було з’ясувати, наскільки дитина психологічно прив’язана до онлайн-простору та як батьки оцінюють потенційні реакції своїх дітей. Більшість респондентів відповіла, що дитина, ймовірно, розсердиться або почне емоційно реагувати: *“У мене дитина дуже емоційна, тому вона може розсердитися”* (Віталій, 51 рік, повна родина). Лише дві родини повідомили, що їхні діти здатні спокійно сприйняти відсутність інтернету та переключитися на інші види дозвілля: *“У мене двоє дітей, і вони добре грають на вулиці. В інтернеті також сидять, але не весь день, тому, якщо не буде інтернету, вони можуть піти пограти надвір”* (Ірина, 36 років, багатодітна родина); *“У моїх дітей є улюблена настільна гра. І оскільки ми живемо в районі, де інтернет часто зникає, вони грають у неї”* (Яна, 30 років, багатодітна родина). Таким чином, переважна частка батьків говорить про негативну реакцію дітей на відключення інтернету, що може свідчити про їхню високу цифрову залученість. Водночас є родини, у яких підтримується баланс між віртуальним і реальним дозвіллям, і в яких діти мають альтернативні форми розваг, не пов’язані з цифровими технологіями. Цілком логічно припустити, що відсутність альтернативних варіантів проведення дозвілля, крім гортання стрічки в соцмережі або онлайн-ігор, може стати підґрунтям для конфліктів у родині.

Нам важливо було дізнатися про гаджети, які має родина, та їхню кількість. Одне із запитань, яке нас цікавило: *“Скільки у Вашій родині гаджетів? Яких саме?”*. Респонденти відповідали, що мають більше ніж один гаджет: *“У нашій родині є телефони, ноутбуки, за якими ми працюємо”* (Даніель, 56 років, повна родина). Водночас наявна і така відповідь: *“У мене є лише один телефон, а у дитини – комп’ютер”* (Вікторія, 44 роки, неповна родина).

Отже, гаджети оточують дітей, адже в родинях є по кілька засобів доступу до інтернет-простору, тому цей шлях для дітей відкритий. На запитання: *“Чи має кожен член родини персональний гаджет і доступ до інтернету?”* респонденти відповіли: “так”, і лише в одній родині гаджет був тільки один на всіх. Тобто всі респонденти та їхні діти залучені до інтернету та мають змогу проводити в ньому достатньо часу.

Наступне запитання було сформульоване так: *“Чи бувають конфлікти на підґрунті користування гаджетами та інтернетом? Як їх вирішуєте?”*. На нього всі відповіли, що конфліктів не буває, бо кожен має свій гаджет і персональний доступ до інтернету.

Отже, для деяких батьків гаджети – це лише засіб зв’язку. Вони не використовують телефон в інших цілях, тому не можуть розділити ті радощі та проблеми, які має дитина при користуванні інтернетом через гаджети.

Батькам було запропоновано сформулювати думку щодо того, чим є гаджет для їхньої дитини в межах запитання: *“Отже, підсумуйте, чим є персональний гаджет*

для Вашої дитини? Який сенс він має для неї? А яке значення має персональний гаджет Вашої дитини для Вас?”.

Отримали такі відповіді: “Для моєї дитини телефон – це друг, він без нього нікуди не ходить і рідко залишає його без нагляду” (Яна, 30 років, багатодітна родина); “Моя дитина може навіть говорити з телефоном, коли грає в ігри або коментує, коли дивиться щось, тому він для неї – як співрозмовник” (Роман, 46 років, багатодітна родина). Також були відповіді, в яких ішлося про відсутність будь-якого особливого сенсу: “Сенс відсутній, телефон лише для ігор”; “Телефон лише для перегляду відео” (Валентина, 43 роки, неповна родина). Майже всі відповіді, що для них телефон дитини не має особливого значення: “Не має ніякого значення, тому що гаджет – це просто шматок металу, який рано чи пізно вийде з ладу, і за ним ніхто не плакатиме”. Водночас наявна така відповідь: “Телефон для дитини – це певна важлива річ у її житті, я гадаю, що він схожий на цифрового друга” (Альона, 33 роки, неповна родина).

Підсумовуючи, можемо виокремити типи ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету. По-перше, деякі батьки вважають, що питання користування інтернетом – це виключно справа підлітка, і не виявляють бажання впливати на цю ситуацію або не бачать можливості це зробити. Цей тип ставлення можна позначити виразом: “залученість до інтернету дитини – це її справа”. По-друге, наявна позиція, яка виражає переконання, що інтернет сприяє розвитку дитини, допомагає тренувати увагу, пам’ять і бути в курсі подій. Цей тип ставлення можна назвати так: “залученість до інтернету підлітка – це корисно для розуму”. По-третє, деякі батьки акцентують увагу на тому, що сучасні підлітки втрачають багато важливого через надмірну залученість до інтернету, віддаючи перевагу віртуальному життю замість реального. Цю позицію можна охарактеризувати словами: “залученість до інтернету підлітка – це втрачене дитинство”. По-четверте, частка батьків вважає, що інтернет – це своєрідна платня за можливість бути на зв’язку з дитиною. Цей тип ставлення можна визначити як: “залученість до інтернету підлітка – це платня за можливість бути на зв’язку”. По-п’яте, дехто з батьків сприймає інтернет як заохочення або винагорода за гарну поведінку, і відповідно обмежує або дозволяє користування ним у такий спосіб. Це можна позначити як: “залученість підлітка до інтернету – це винагорода за гарну поведінку”.

Відповіді на запитання, що стосуються гаджетів, демонструють, що більшість батьків дотримуються ліберального стилю виховання. Вони рідко вимагають від дітей зрілої поведінки, намагаються уникати конфліктів, компенсуючи це подарунками у вигляді техніки або дозволом на необмежене користування гаджетами. Водночас надмірна свобода так само небезпечна для розвитку особистості підлітка, як і її жорстке обмеження. За даними аналізу відповідей, більшість батьків дають своїм дітям повну свободу у використанні інтернет-середовища, не запроваджуючи чітких меж або правил.

2. Залученість підлітків до соціальних мереж у сприйнятті батьків. Стрімке поширення соціальних мереж ілюструє одну з основних тенденцій розвитку глобальної мережі, в межах якої користувачі підключаються до інтернету, як вони швидко починають взаємодіяти з іншими людьми [42]. Станом на 2025 р. соціальні мережі

активно використовують 94,2% користувачів інтернету [1]. Тому ми поставили респондентам кілька запитань щодо залученості підлітків до соціальних мереж, зокрема: *“Чи мають Ваші діти акаунт у соціальних мережах? У яких саме?”*.

Усі респонденти зазначили, що їхні діти мають акаунти в соціальній мережі “Інстаграм” – 24 родини, “Тік Ток” – 22 родини. Лише три родини додатково згадали соціальну мережу “Фейсбук”. Отже, всі підлітки користуються соціальними мережами. Вони різняться за вибором платформ, однак головна їхня функція – проведення часу онлайн.

Ми поставили також запитання: *“Чим Ваша дитина займається в інтернеті?”*. Були зазначені практики, зокрема читання: *“Моя дитина дуже любить читати, вона читає як друковані книги, так і онлайн”* (Даніель, 56 років, повна родина); *“Моя донька читає книги-ігри, де потрібно грати головною героїнею і читати про її життя”* (Валентина, 43 роки, неповна родина). Щодо перегляду відео: *“Ютуб – це, на мою думку, хороше середовище для перегляду цікавого контенту, і моя дитина дивиться там багато блогерів”* (Роман, 46 років, багатодітна родина); *“Моя дитина обожає ютуб, особливо слухати музику”* (Альона, 33 роки, неповна родина). Гра в ігри є значущою: *“Як я вже говорила, ігри для моєї дитини мають велике значення, тому вона грає постійно”*; *“Мій син любить грати”* (Ніна, 31 рік, багатодітна родина). Проведення часу в соцмережах: *“Моя дитина обожає соціальні мережі, публікувати фото та відео”* (Даніель, 56 років, повна родина), спілкування з друзями: *“На мою думку, мої діти спілкуються, переписуються зі своїми друзями”* (Роман, 46 років, багатодітна родина). Спектр видів діяльності в інтернет-середовищі є досить широким, і діти не зосереджуються виключно на чомусь одному.

Важливим було запитання: *“Ви слідкуєте за життям дитини в соцмережі? (Як? Коли? Чому?)”*. Тут ми виявили, що деякі батьки дійсно стежать за життям дітей у соціальних мережах: вони підписані на акаунти своїх дітей, переглядають їхні сторіс, щоб бачити, чим дитина займається, коли її немає вдома. *“Я працюю допізна та часто затримуюсь на роботі, тому стежу за сторінкою своєї дитини, бо вона часто публікує різні фото, відео – і таким чином я можу бачити, де вона і що робить”* (Вікторія, 44 роки, повна родина); *“У мене дитина вже доросла, їй 18 років, і вона самостійна, але я за неї хвилююся, тому переглядаю її сторінку з акаунта молодшої дитини, щоб старша не дізналася, що я за нею стежу”* (Вікторія, 44 роки, повна родина); *“Я підписаний на свою доньку в соціальних мережах, щоб цікавитись її соціальним життям”* (Роман, 46 років, багатодітна родина). Натомість інші відповіли, що не стежать, оскільки повністю довіряють своїй дитині або не мають акаунтів у соціальних мережах: *“Я не розуміюся в інтернеті, тому не маю можливості стежити”* (Яна, 30 років, багатодітна родина).

Ми пропонуємо називати цей феномен батьківським сталкінгом. Батьківський сталкінг – це соціальний феномен у цифровому суспільстві, який полягає в тому, що батьки використовують соціальні мережі для стеження за життям дитини з метою запобігання негативним наслідкам. Іноді для цього застосовуються акаунти інших осіб. З одного боку, це може сприяти забезпеченню певного психологічного комфорту:

батьки менше хвилюються за дитину, не бояться, що вона наробить помилок, і впевнені, що дитина не робить нічого забороненого. З іншого боку, надмірний батьківський контроль унеможливує розвиток самостійності підлітка: він не має змоги навчитися ініціативності, відповідальності, наполегливості, самоконтролю.

Відповідь на кшталт: *“Я і так знаю, чим моя дитина займається”* (Валентина, 43 роки, неповна родина) може свідчити про наївну впевненість. Водночас неможливо контролювати все, чим займаються підлітки в інтернеті, зокрема, наявні соціальні мережі, про які батьки навіть не здогадуються. Крім того, фізично складно здійснювати цілодобовий контроль над усією діяльністю дитини.

На запитання: *“Як Ви контролюєте те, що Ваша дитина публікує в інтернеті? Чи робите це взагалі? Як ставитеся до цього?”* батьки відповіли, що переглядають ті публікації, які виставляють їхні діти, проте не забороняють їм публікувати фото, які вони самі обирають, тобто ставляться до цього спокійно. Батьки не забороняють користуватися соціальними мережами, доки не відбувається нічого неприйняттого. Один з респондентів зазначив: *“Ми всі сидимо в інтернеті і всі виставляємо фото і відео, то чому не можна нашим дітям робити цього?”* (Даніель, 56 років, повна родина).

На запитання: *“Отже, яке Ваше ставлення до перебування Вашої дитини в соц-мережі? Як Ви, як батьки, на це реагуєте?”* всі опитані відповіли, що ставляться до цього позитивно і забороняти дітям користуватись інтернетом не збираються. Їхня реакція є цілком толерантною, оскільки, як вони кажуть: *“Зараз XXI ст., і всі діти такі. Чому я маю щось забороняти своїй дитині?”* (Яна, 30 років, багатодітна родина). Таким чином, батьки визнають, що залученість підлітків до інтернету – це реалії сьогодення.

Підсумовуючи, зазначимо, що на запитання про стеження за дітьми в соціальних мережах більшість респондентів відповіли, що здійснюють його різними методами. Залученість підлітків до інтернету робить можливим контроль їхнього цифрового життя з боку батьків. Яскравим моментом є те, що більшість батьків знають, чим займаються їхні діти в інтернеті, але все ж таки перевіряють це для власного заспокоєння. У зв'язку з цим ми говоримо про феномен батьківського сталкінгу, який виникає в мережево-цифровому суспільстві. Були й такі батьки, які не стежили за підлітками, що може свідчити про певну байдужість батьків, відстороненість, або навпаки, повагу до особистого простору підлітка тощо, а також просто про відсутність соціальних мереж у самих батьків. Крім того, деякі з батьків не стежать за дітьми через нестачу часу, адже постійно зайняті на роботі.

3. Ставлення батьків до споживання підлітками деструктивного контенту. Деструктивний контент в інтернеті є небезпечним для підлітків, оскільки може негативно впливати на їхню поведінку, ставлення до оточення та самосприйняття. Нині багато підлітків мають можливість вести особисті блоги в інтернеті, створювати власні сторінки й формувати аудиторію. Паралельно з цим активно розвивається виробництво деструктивного контенту, який заповнює інформаційний простір, і підлітки легко можуть із ним зіткнутися. Водночас постає запитання, чи можуть самі підлітки бути творцями контенту, зокрема деструктивного.

На запитання: *“Ваші діти створюють контент в інтернеті?”* респонденти відповіли: *“Сьогодні створювати контент в інтернеті може будь-хто”* (Ніна, 31 рік, багатодітна родина). Батьки зазначали, що в їхніх дітей є власні сайти, за допомогою яких вони створюють певний контент: *“Моя дитина веде власну сторінку, у неї замовляють рекламу, вона веде блог про косметику”* (Альона, 33 роки, неповна родина). Щоб з'ясувати більше про зміст цього контенту, було поставлено запитання для уточнення: *“У яких соціальних мережах і що саме?”*. Відповіді були такими: *“В інстаграм моя дитина веде блог про косметику”* (Роман, 46 років, багатодітна родина); *“У мене син веде сторінку нашого міста”* (Даніель, 56 років, повна родина).

На запитання: *“Чи варто підліткам створювати контент? Наскільки це безпечно?”* більшість відповіли ствердно: *“Якщо діти розуміють, що вони роблять – чому б ні”* (Яна, 30 років, багатодітна родина); *“Якщо це безпечно, то нехай ведуть”*. Водночас лунали й застереження: *“Це може бути небезпечно для дітей – їх можуть обманути”* (Анжеліка, 29 років, повна родина). Декілька респондентів утрималися від однозначної відповіді, аргументуючи це браком розуміння потенційної небезпеки або ж відсутністю уявлення, навіщо дітям створювати контент.

Водночас на запитання: *“Наскільки контент в інтернеті є безпечним?”* респонденти відповіли по-різному: *“Мої діти знають, що в інтернеті є багато заборонених сайтів, я стежу за тим, щоб вони їх не відвідували”* (Альона, 33 роки, неповна родина); *“Я вважаю, що в інтернеті багато небезпечного, але діти самостійно не шукатимуть собі проблем і небезпеки”* (Ніна, 31 рік, багатодітна родина); *“Інтернет є безпечним, якщо встановити батьківський контроль – він блокує доступ до небезпечних сайтів”* (Роман, 46 років, багатодітна родина).

На запитання: *“Які сайти можуть становити загрозу для підлітків?”* було названо низку категорій. По-перше, порносайти: *“Якщо глянути на рекламу в інтернеті, вона спрямовує дітей та інших користувачів на різні порносайти”* (Даніель, 56 років, повна родина); *“У період статевого дозрівання в дітей виникають різні зацікавлення, а порносайти можуть ще більше впливати на них”* (Ніна, 31 рік, багатодітна родина). По-друге, сайти, що мають на меті встановлення контакту та виманювання грошей: *“Моя дитина грала в онлайн-казино і програла майже 1000 гривень. Вважаю, що сайти, які вимагають кошти від дітей, мають бути заборонені в нашій країні”*; *“Є багато сайтів, які спонукають вкладати гроші, а діти їм довіряють і користуються ними”* (Анжеліка, 29 років, повна родина). По-третє, сайти знайомств: *“Нещодавно бачила рекламу сайту знайомств – це шкідливо. Діти реєструються там, їх можуть змусити переказувати гроші або, що ще гірше, надсилати свої фото”* (Альона, 33 роки, неповна родина). По-четверте, вірусні сайти: *“Зараз віруси повсюди. Якщо натиснути не на ту рекламу – можна одразу потрапити на вірусний сайт, а діти клікають, куди завгодно”* (Яна, 30 років, багатодітна родина).

Наскільки ці загрози є реальними? Щоб з'ясувати це, ми поставили таке запитання: *“Чи були випадки, коли Ви заставляли дітей за споживанням деструктивного контенту (тобто контенту, який містить насильство, порнографічні матеріали, “ігри смерті” тощо)? Яка Ваша реакція на такі дії?”*. Більшість респондентів відповіла,

що не заставляла своїх дітей за подібним, однак були й ті, які зазначили, що мали такі випадки: *“Одного разу я прийшла з роботи раніше й почула звук із кімнати дитини – вона дивилася порнографічні матеріали. Я ні в якому разі не кричала, а просто поговорила й пояснила, що такі та подібні сайти заборонені для маленьких. Моя дитина мене зрозуміла, і більше подібного я не спостерігала”* (Валентина, 43 роки, неповна родина). Ця відповідь свідчить про те, що діти все ж можуть заходити на заборонені сайти та споживати деструктивний контент: *“Одного разу, коли по ТСН розповідали про смертельну гру “Синій кит”, я вирішила поговорити з дітьми й пояснити їм, що це небезпечно і не варто в це вірити. Тоді з’ясувалося, що старша донька вже грала в цю гру, але була лише на початкових рівнях. Мені вдалося її вберегти від цього жахіття”* (Анжеліка, 29 років, повна родина).

Ми спробували дати можливість для батьків висловити своє ставлення до споживання дітьми деструктивного контенту: *“Яким є Ваше ставлення до споживання дітьми деструктивного контенту (порносайтів, вірусних сайтів, “ігор смерті”, сайтів легкого заробітку)? Як Ви, як батьки, на це реагуєте?”*. Усі зазначили, що ставляться до цього негативно, і їм непріємно усвідомлювати, що діти можуть переглядати та споживати деструктивний контент: *“Я думаю, нікому не приємно, якщо його дитина дивиться деструктивний контент, і не дай Боже повторюватиме побачене”* (Яна, 30 років, багатодітна родина).

Отже, батьки намагаються захистити своїх дітей від негативного контенту, стежать за тим, які сайти відвідують їхні діти, та що саме вони переглядають в інтернеті. Респонденти наводили приклади сайтів, якими користуються їхні діти, і зазначали як позитивні, розвивальні ресурси, так і негативні, заборонені. Уберегти дітей від деструктивного контенту батькам не вдається не через брак компетентності, а через потужний потік рекламного контенту, що просуває ці ресурси в інтернет-просторі. Тому повноцінно контролювати цю проблему батьки неспроможні. Діти переглядають заборонений контент – можливо, ненавмисно, але він певним чином впливає на них і на стосунки в родині.

4. Стратегії боротьби з надмірною залученістю підлітків до інтернету. Залученість до інтернету стала невід’ємною частиною життя більшості підлітків. Сьогодні науковці більш детально досліджують інтернет-залежність і порівнюють її з тяжким захворюванням [34]. Людина, яка приділяє занадто багато часу користуванню інтернетом, часто забуває про реальне життя та припиняє розвивати його: у неї зникають друзі, зменшується соціальна активність, відсутній розвиток [37].

З одержимістю девайсами краще боротися на початковому етапі, як із хворобою [31]. Саме тому, щоб зрозуміти, як батьки борються з цією проблемою, респондентам були поставлені запитання про стратегії протидії надмірній залученості підлітків до інтернету. Одне із запитань було таким: *“Підлітки повинні самі вирішувати, чим займатися в інтернеті й скільки часу, чи це мають робити батьки?”*. Думки розділилися. Деякі батьки вважали так: *“Ми маємо довіряти своїй дитині та намагатися її слухати – і вона потім робитиме так само”* (Даніель, 56 років, повна родина). Висловлювали й іншу думку: *“Діти мають бути більш самостійними й самі ви-*

рішувати, скільки часу проводити в інтернеті, але вони повинні розуміти, що наявні незаконні, заборонені сайти” (Анжеліка, 29 років, повна родина). Наявна і така позиція: “Якщо батьки розумні, то вони намагатимуться перевіряти, який контент дивиться їхня дитина. Щодо часових обмежень, то забороняти можна лише тоді, коли дитина проводить в інтернеті понад пів дня” (Яна, 30 років, багатодітна родина).

Ключовим стало запитання: “Які стратегії боротьби з надмірною залученістю підлітків до інтернету Ви використовуєте?” (під час інтерв’ю ми пояснили батькам, що мається на увазі). На це запитання батьки давали такі відповіді: “Я як батько намагаюся перевіряти телефон дочки, щоб не переживати й бачити, що її ніхто не ображає” (Степан, 44 роки, повна родина). Дійсно, деякі батьки вдаються саме до перевірки телефону як способу контролю за життям своїх дітей, зокрема перевірки “галереї”, листування в соціальних мережах. Цю стратегію можна визначити як: “тотальна перевірка вмісту телефону”. Дехто з респондентів зазначав, що перевіряє окремі додатки на телефоні дитини, тобто перевірка обмежується певними кордонами. Цю стратегію можна назвати “перевірка окремих додатків у телефоні”.

Наявний інший спосіб контролю, який полягає в тому, що перевіряється не вміст телефону, а сторінки підлітка в соціальних мережах: “У мене донька, і я стежу за її сторінками. На жаль, мені доводиться іноді забирати в неї телефон, аби вона трохи побула в реальному світі” (Валентина, 43 роки, неповна родина). У цьому фрагменті респондентка згадує одразу декілька стратегій, першу з яких можна визначити як “стеження за соцмережами дітей”, а другу, значно радикальнішу, – як “конфіскування телефону”. Конфіскування телефону не дорівнює перевірці телефону, адже йдеться про те, що телефон у підлітка забирається, але не перевіряється батьками.

Проте були респонденти, які ніяк не контролюють і не використовують жодних стратегій протидії надмірній інтернет-залученості своїх дітей. Причинами цього є відсутність телефону або соціальних мереж, а також велике навантаження на батьків через зайнятість: “Оскільки я виховую чотирьох дітей, мені важко слідкувати за всіма, тому я не використовую жодних стратегій, на жаль” (Ніна, 31 рік, багатодітна родина). Проте батьки використовують певні стратегії боротьби – забирають телефон, перевіряють соціальні мережі, переглядають додатки на телефоні.

На запитання: “Як знайти баланс між комунікацією підлітків із батьками та їхнім перебуванням в інтернеті?” відповіді різнилися: “Щоб досягти балансу, потрібно намагатися більше спілкуватися зі своєю дитиною — тоді їй просто не буде часу сидіти в інтернеті” (Вікторія, 44 роки, повна родина); “Можна просто встановити ліміт на інтернет”, “Можна домовитися з дитиною про розподіл часу: скільки вона проводить в інтернеті, а скільки – з родиною” (Ніна, 31 рік, багатодітна родина); “Дуже важко це зробити, бо моя дитина – підліток, і зараз у неї не найкращий період, а інтернет їй допомагає” (Яна, 30 років, багатодітна родина). Отже, є батьки, які вважають, що достатньо просто більше часу проводити з дітьми, щоб зменшити їхню потребу перебувати в інтернеті. Для інших знайти баланс є справжнім викликом, а дехто обирає домовленість з дитиною щодо тривалості користування інтернетом.

Для узагальнення попередніх запитань було поставлене ще одне: *“Що Ви робите, коли Ваша дитина занадто багато часу проводить в інтернеті? Який Ваш план дій? Як Ви це попереджаєте?”*. На це запитання більшість відповіла, що не стежить за часом або просто забуває це робити. Деякі респонденти зазначали: *“Я намагаюся поговорити з дітьми й попросити їх не сидіти занадто довго в інтернеті”* (Валентина, 43 роки, неповна родина); *“Я завжди кажу дитині: “Провітри мізки”* (Ніна, 31 рік, багатодітна родина); *“Можна встановити “батьківський контроль” або ліміт на використання інтернету”* (Роман, 46 років, багатодітна родина). Якщо батьки встановлюють певний ліміт у використанні інтернету для підлітка, то таку стратегію можна визначити як *“встановлення часових рамок у користуванні інтернетом”*.

Таким чином, узагальнюючи відповіді батьків, ми можемо виокремити типові стратегії боротьби з надмірною інтернет-залученістю підлітків, які використовують батьки: *“тотальна перевірка вмісту телефону”*, *“стеження за соцмережами дітей”*, *“перевірка окремих додатків на телефоні”*, *“встановлення часових меж у користуванні інтернетом”*, *“конфіскування телефону”*. Водночас може йтися й про *“повну відсутність контролю”*, оскільки частка респондентів повідомила, що взагалі не застосовується жодних стратегій. Причини можуть бути різні: відсутність телефону або соціальних мереж у батьків, надмірна зайнятість батьків або їхнє переконання у тому, що інтернет-активність дітей недоречно або неможливо контролювати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Епоха Web 2.0 стала революційним етапом у розвитку діджиталізованого суспільства, адже майже у кожного з'явилася можливість не лише споживати контент, що міститься у Всесвітній мережі, але й створювати власний. Відтепер користувачі можуть безперешкодно взаємодіяти з іншими в дистанційному режимі, що зробило інтернет настільки популярним і зручним.

Дедалі більше людей, зокрема підлітків, активно залучаються до інтернет-простору. Соціалізацію сучасних дітей і підлітків неможливо розглядати поза мережево-цифровою культурою, в якій розумне споживання інформації людиною стає надзвичайно важливим елементом вміння орієнтуватись у сучасному світі.

До чинників залученості підлітків до інтернету можна віднести індивідуально-особистісні характеристики, а також чинники соціального оточення: бажання знайти друзів в онлайн-середовищі, продемонструвати себе та свої вміння, створювати контент, стежити за життям інших користувачів у соціальних мережах. Отже, форми залученості підлітків до інтернету різноманітні: сталкінг, мережевий нарцисизм, контент-мейкерство, навчання, перегляд відео для розвитку, споживання деструктивного контенту тощо.

Проведене якісне соціологічне дослідження дозволило нам запропонувати декілька емпіричних типологій, які стосуються різних аспектів залученості підлітків до інтернету у сприйнятті батьків.

У кожного наявна своя точка зору, сформована під впливом життєвих обставин, індивідуального досвіду, позиції та світогляду, але суттєві спільні ознаки дозволили віднести кожен з висловлених позицій до одного з типів ставлення батьків до залуче-

ності підлітків до інтернету, які ми виокремили: “залученість до інтернету дитини – це її справа”, “залученість до інтернету підлітка – це корисно для розуму”, “залученість до інтернету підлітка – це втрачене дитинство”, “залученість до інтернету підлітка – це платня за можливість бути на зв’язку”, “залученість підлітка до інтернету – це платня за гарну поведінку”.

Батьки визнають, що дитину неможливо забезпечити від контактів з інтернет-середовищем, однак зазвичай реалізують певні стратегії боротьби з надмірною залученістю: “тотальна перевірка вмісту телефону”, “стеження за соцмережами дітей”, “перевірка окремих додатків”, “встановлення часових рамок у користуванні інтернетом”, “конфіскація телефону”. Ці стратегії також дуже різняться: батьки по-різному підходять до вибору методів, описуючи власний досвід і ситуації, з якими стикалися. Крім того, можна говорити про “повну відсутність контролю”, коли батьки не використовують жодних стратегій боротьби з надмірною залученістю дітей.

Висновки дослідження мають певні обмеження. Інтерв’ю проводились у 2021 р., тому необхідними є подальші дослідження цієї теми, адже цифрова культура суспільства стрімко змінюється. Запропоновані типології можуть бути розширені. Зокрема, сьогодні загальнодоступними стали чат-боти зі штучним інтелектом, тоді як на момент проведення дослідження ці технології були недоступні для підлітків. Водночас ми усвідомлюємо, що висновки на основі якісного соціологічного дослідження не претендують на універсальність. Якісне дослідження покликане виявити суб’єктивний досвід респондентів та за можливості запропонувати певні емпіричні типології та гіпотези. Можна припустити, що карантинні обмеження, запроваджені у період пандемії COVID-19, а далі – перехід на дистанційне навчання закладів освіти на територіях, де ведуться активні бойові дії, вплинули на ставлення батьків до залученості підлітків до інтернету, стратегії боротьби з надмірною залученістю підлітків до інтернету, до яких вдаються батьки, але обґрунтування цього взаємозв’язку потребує проведення масових опитувань.

У результаті проведеного дослідження не було виявлено стратегії батьків, яка б полягала в повній і постійній ізоляції підлітка від інтернету. Батьки сприймають залученість своїх дітей до інтернету як незворотний та необхідний факт, і лише по-різному реагують на це. Зрештою, для підлітків інтернет може бути корисним ресурсом у багатьох аспектах. Навчання медіаграмотності є одним із способів, який може допомогти підлітку споживати контент критично, усвідомлено та не забувати про значення реального життя.

Список використаних джерел

1. Kemp S. Digital 2025: Global Overview Report. 2025. URL: https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report?utm_source=chatgpt.com
2. Асєєва Ю.О. Кіберкомунікативна залежність від соціальної мережі Instagram як проблема сучасної молоді. *Габітус*. 2020. № 14. С. 152–157. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.24>
3. Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг у 2024 році: аналіз. звіт / Київ. міжнар. ін-т соціології, Програма розвитку ООН в Україні. Київ: ПРООН, 2024. 53 с.

4. Куріння, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед підлітків, які навчаються: поширення й тенденції в Україні: за результатами дослідження 2019 року в рамках міжнародного проекту “Європейське опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин – ESPAD” / О.М. Балакірева (кер. авт. кол.), Д.М. Павлова, Н.М.К. Нгуєн, О.Г. Левцун, Н.П. Пивоварова, О.Т. Сакович; О.В. Флярковська. Київ: Обнова Компані, 2019. 214 с. https://www.uisr.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/b_report_espad_2019_internet.pdf
5. Борисенко З. Психопрофілактика залежності підлітків від Інтернету. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2021. № 49. С. 22–34. <https://doi.org/10.24919/2312-8437.49.255847>
6. Колодій А.І., Браніцька Т.Р. Психологічні фактори виникнення інтернет-залежності у підлітковому віці: теоретичний аналіз. *Психологічні засади збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 8–9 жовтня 2024 р.)*. Вінниця, 2024. С. 259–267. URL: https://docs.academia.vn.ua/bitstream/handle/123456789/1735/Колодій%20А.І._Браніцька%20Т.Р..pdf
7. Сахно І.П., Данілова Д.Е., Лутцева М.Д. Дослідження ігрової інтернет-залежності в осіб підліткового віку в умовах транзитивного суспільства. *Габітус*. 2024. № 59. С. 107–112. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.59.17>
8. Вашека Т.В., Цвєрава Н.В. Рольові комп'ютерні on-line ігри як ознака сучасного інформаційного суспільства. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства: монографія колективна*. Київ: ТОВ “АльфаПІК”, 2019. С. 238–248. <https://apsx.nau.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Kolektyvna-monohrafiia-2019.pdf>
9. Коломієць О.Г., Демиденко Т.М. Соціальна профілактика залежності підлітків від мережевих ігор. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. № 1 (52). С. 72–77. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.72-77>
10. Шеломовська О.М. Особливості сучасних ігрових комп'ютерних практик (на прикладі населення м. Кам'янське). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. Вип. 39. С. 253–262. <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/10207/972811>
11. Гречановська О.В., Мегем О.М., Потапюк Л.М. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Т. 34 (73). № 4. С. 60–66. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.4/11>
12. Березовська Л.І. Вплив соціальних мереж на психологічне благополуччя особистості. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. № 55 (2). С. 28–36. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-55-2-28-36>
13. Гоян І.М., Данилова Т.В. Вплив соціальних мереж на психологічне функціонування особистості: до постановки проблеми. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія*. 2021. Т. 9. № 4. С. 118–125. <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.04.117>
14. Гудімова А.Х. Поведінкові патерни користувачів соціальних мереж як умова їх психологічного благополуччя: дис. ... д-ра філософії: 053 Психологія. Одеса: Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2021.
15. Камінська О.В. Психологічні основи інтернет-залежності молоді: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Одеса: ДЗ “Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського”, 2016.
16. Ісакова Т.О. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2011. 47 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-10/Internet_zal-bcba2.pdf
17. Білоус О.В. Психологічні аспекти інтернет-залежності підлітків в Україні. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. Вип. 23. С. 29–35.

18. Ванда М.А., Бондаренко Н.Б. Інтернет-залежність: передумови, ознаки та ризики для підлітків. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2019. Т. 2. С. 37–42. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.37-42>
19. Коломієць О.Г. Медіасоціалізація молоді в сучасному медіапросторі. *Інформаційні технології в освіті*. 2018. Вип. 4. С. 64–76. <https://doi.org/10.14308/ite000681>
20. Тернопільська В.І., Житник В.В. Залежність молоді від веб-серфінгу як наукова проблема. *Інноваційна педагогіка*. 2024. № 68. Т. 2. С. 174–177. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.35>
21. Бондар О.М. Гаджетоманія: чи варто переживати за молоде покоління: метод. посіб. Рівне: РУГ, 2019. 46 с.
22. Yu L., Zhou X. Emotional Competence as a Mediator of the Relationship Between Internet Addiction and Negative Emotion in Young Adolescents in Hong Kong. *Applied Research in Quality of Life*. 2021. Vol. 16. P. 2419–2438. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09912-y>
23. Adorjan M., Ricciardelli R. Smartphone and social media addiction: Exploring the perceptions and experiences of Canadian teenagers. *Canadian Review of Sociology*. 2021. Vol. 58. No. 1. P. 45–64. <https://doi.org/10.1111/cars.12319>
24. Sayyah M., Khanafereh S. Prevalence of Internet Addiction among Medical Students: A Study from Southwestern Iran. *Central European Journal of Public Health*. 2019. Vol. 27. No. 4. P. 326–329. <https://doi.org/10.21101/cejph.a5171>
25. Li W., O'Brien J.E., Snyder S.M., Howard M.O. Characteristics of Internet Addiction/Pathological Internet Use in U.S. University Students: A Qualitative-Method Investigation. *PLOS One*. 2015. Vol. 10. No. 2. Article e0117372. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117372>
26. Cheng C., Li A.Y. Internet Addiction Prevalence and Quality of (Real) Life: A Meta-Analysis of 31 Nations Across Seven World Regions. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2016. Vol. 17. No. 12. P. 755–760. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0317>
27. Elhai J.D., Levine J.C., Dvorak R.D., Hall B.J. Fear of Missing Out, Need for Touch, Anxiety and Depression Are Related to Problematic Smartphone Use. *Computers in Human Behavior*. 2016. Vol. 63. P. 509–516. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.079>
28. Montag C., Diefenbach S. Towards Homo Digitalis: Important Research Issues for Psychology and the Neurosciences at the Dawn of the Internet of Things and the Digital Society. *Sustainability*. 2019. Vol. 11. No. 13. Article 3661. <https://doi.org/10.3390/su10020415>
29. Luo Y., Deng Y., Wu Y., Liu J., Ran H., Yuan J., Zhao L. The experiences in close relationship and internet addiction among college students: A moderated mediation model of anxiety and information cocoon. *Social Science & Medicine*. 2025. Vol. 366. Article 117641. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117641>
30. Kavici S., Ayaz-Alkaya S. Internet addiction, social anxiety, and body mass index in adolescents: A predictive correlational design. *Children and Youth Services Review*. 2024. Vol. 157. Article ID 106123. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107590>
31. León Méndez M., Padrón I., Fumero A., Marrero R.J. Effects of internet and smartphone addiction on cognitive control in adolescents and young adults: A systematic review of fMRI studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 2024. Vol. 159. Article 105572. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2024.105572>
32. Xie X., Zhu K., Xue Q., Zhou Y., Liu Q., Wu H., Wan Z., Zhang J., Meng H., Zhu B., Song R. Problematic Internet Use Was Associated With Psychological Problems Among University Students During COVID-19 Outbreak in China. *Frontiers in Public Health*. 2021. Vol. 9. Article number: 675380. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.675380>
33. Chemnad K., Aziz M., Abdelmoneium A.O., Al-Harashsheh S., Baghdady A., Al Motawaa F.Y., Hassan D.A., Ali R. Adolescents' Internet addiction: Does it all begin with their environment? *Child and*

Adolescent Psychiatry and Mental Health. 2023. Vol. 17. No. 1. Article ID 87. <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00626-7>

34. Zhao Q., Huang Y., Li C. Does adolescents' internet addiction trigger depressive symptoms and aggressive behavior, or vice versa? The moderating roles of peer relationships and gender. *Computers in Human Behavior*. 2022. Vol. 129. Article 107143. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107143>

35. Hu E., Stavropoulos V., Anderson A., Scerri M., Collard J. Internet gaming disorder: Feeling the flow of social games. *Addictive Behaviors Reports*. 2019. Vol. 9. Article 100140. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2018.10.004>

36. Yilmaz Kurt F., Öner B., Bulut A. Digital addiction: Are children in danger? Are parents aware? *Journal of Pediatric Nursing*. 2025. Vol. 80. P. 121–128. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.11.018>

37. Hamad N.I., Eweida R.S., Rashwan Z.I., Menessy R.F.M., Khaled A.M.S. Compulsive digital use among school-age children and association with escapism and feeling of loneliness: A call for action. *Journal of Pediatric Nursing*. 2023. Vol. 73. P. e227–e235. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2023.09.015>

38. Court P. *Psychologist's guide to adolescents and social media*. 1st ed. Academic Press, 2021. 266 p.

39. Schenk S. 'Network Subjectivity' in the Digital Condition: Three Theoretical Envisionings. *Educational Perspectives on Mediality and Subjectivation. Discourse, Power and Analysis* / Bettinger P. (ed.). Cham: Palgrave Pivot, 2022. P. 19–43. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84343-4_2

40. Скокова Л.Г. Участь у мережево-цифровій культурі в Україні: порівняльна динаміка. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 1. С. 145–163. <https://stmm.in.ua/archive/ukr/2017-1/13.pdf>

41. Сорока Ю.Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття іншого: монографія. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 332 с. URL: https://www.academia.edu/%20%20100810039/Сорока_Ю_2012_Свої_чужі_різні_соціокультурна_перспектива_сприйняття_іншого_Монографія

42. Бондар Т.В. Стиль взаємин між підлітками та батьками. *Український соціум*. 2010. № 4 (35). С. 31–39. <https://doi.org/10.15407/socium2010.04.031>

Надійшла 25.02.2025

Прорецензована 05.03.2025

Доопрацьована 14.03.2025

Підписана до друку 31.03.2025

References

1. Kemp, S. (2025). Digital 2025: Global overview report. URL: https://datareportal.com/reports/digital-2025-global-overview-report?utm_source=chatgpt.com

2. Asieieva, Yu.O. (2020). Cybercommunicative dependence on social networking Instagram as a problem of modern youth. *Habitus*, 14, 152-157. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.14.24> [in Ukrainian]

3. Opinions and Views of the Population of Ukraine on State Electronic Services: analytical report based on results in 2024. (2024). Kyiv: UNDP [in Ukrainian] <https://www.undp.org/ukraine/publications/analytical-report-opinions-and-views-ukrainians-state-electronic-services-2024>

4. Balakirieva, O.M., Pavlova, D.M., Nguyen, N.-M.K., Levtsun, O.H., Pyvovarova, N.P., Sakovych, O.T. (2019). Tobacco, alcohol, and drug use among school-aged adolescents: Prevalence and trends in Ukraine. 'European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)'. Kyiv: Obnova Kompani [in Ukrainian]

5. Borysenko, Z. (2021). Psychoprophylaxis of adolescents' addiction to the Internet. *Problemy Humanitarnykh Nauk. Psykholohiia – Problems of the Humanitarian Sciences. Psychology*, 49, 22–34. <https://doi.org/10.24919/2312-8437.49.255847> [in Ukrainian]
6. Kolodii, A.I., Branitska, T.R. (2024). Psychological factors of Internet addiction in adolescence: Theoretical analysis. In *Psychological principles of maintaining the mental health of participants in the educational process: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Vinnytsia, October 8-9, 2024)* (pp. 259-267). Vinnytsia [in Ukrainian]
7. Sakhno, I.P., Danilova, D.E., Lutseva, M.D. (2024). Study of Internet Gaming Addiction among Adolescents in the Conditions of a Transitive Society. *Habitus*, 59, 107-112. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.59.17> [in Ukrainian]
8. Vasheka, T.V., Tsverava, N.V. (2019). Role-playing computer online games as a feature of modern information society. In *Individuality in the psychological dimensions of communities and professions in a networked society: collective monograph* (pp. 238-248). Kyiv: TOV “AlfaPIK” [in Ukrainian]
9. Kolomiets, O.G., Demidenko, T.M. (2023). Social prevention of adolescent online gaming addiction. *Naukovi Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna Robota – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: “Pedagogy. Social Work”*, 1 (52), 72-77. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.72-77> [in Ukrainian]
10. Shelomovska, O.M. (2017). Features of Modern Gaming Computer Practices (on the Example of the Population of Kamianske). *Visnyk Kharkivskoho Natsionalnoho Universytetu Imeni V.N. Karazina. Seriya: Sotsiologichni Doslidzhennia Suchasnoho Suspilstva: Metodolohiia, Teoriia, Metody – Visnyk of V.N. Karazin Kharkiv National University. Series Sociological studies of contemporary society: methodology, theory, methods*, 39, 253-262 [in Ukrainian]
11. Grechanovska, O.V., Megem, O.M., Potapiuk, L.M. (2023). The impact of social networks on the psychological state and self-esteem of Ukrainian youth. *Scientific notes of Taurida National V.I.Vernadsky University, series ‘Psychology’*, 4, 60-62. <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.4/11> [in Ukrainian]
12. Berezovska, L.I. (2020). The impact of social networks on the individual's psychological well-being. *Visnyk Natsionalnoho Universytetu Oborony Ukrainy – The Bulletin of the National Defence University of Ukraine*, 55 (2), 28-36. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-55-2-28-36> [in Ukrainian]
13. Hoian, I.M., Danylova, T.V. (2021). The influence of social networks on the psychological functioning of an individual: Problem statement. *Humanitarni Studii: Pedagogika, Psykholohiia, Filosofiia – Humanities Studios: Pedagogy, Psychology, Philosophy*, 9, 4, 118-125. <https://doi.org/10.31548/hspedagog2021.04.117> [in Ukrainian]
14. Hudimova, A.Kh. (2021). Behavioral patterns of social network users as a condition of their psychological well-being. Odesa: I.I. Mechnikov Odesa National University [in Ukrainian]
15. Kaminska, O.V. (2016). Psychological foundations of Internet addiction among youth. Odesa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky [in Ukrainian]
16. Isakova, T.O. (2011). Internet addiction as a new phenomenon of the modern world: Essence and problems. Analytical report. Kyiv: NISD [in Ukrainian]
17. Bilous, O.V. (2014). Psychological aspects of Internet addiction among adolescents in Ukraine. Actual problems of Sociology, Psychology, Pedagogy: *Aktualni Problemy Sotsiologii, Psykholohii, Pedagogiky*, 23, 29-35 [in Ukrainian]
18. Wanda, M.A., Bondarenko, N.B. (2019). Internet addiction: Prerequisites, Signs, and Risks for Adolescents. *Psykhologhiia ta Psykhosotsialni Interventsii – Psychology and Psychosocial Interventions*, 2, 37-42. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.37-42> [in Ukrainian]
19. Kolomiets, O.H. (2018). Media socialization of youth in the modern media space. *Informatsiini Tekhnologii v Osviti – Information Technologies in Education*, 4, 64-76. <https://doi.org/10.14308/ite000681> [in Ukrainian]

20. Ternopil'ska, V.I., Zhytnyk V.V. (2024). Youth addiction to web-surfing as a scientific problem. *Innovatsiina Pedahohika – Innovative Pedagogy*, 68 (2), 174-177. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.35> [in Ukrainian]
21. Bondar, O.M. (2019). *Gadgetmania: Should we worry about the young generation?* Rivne: RUG [in Ukrainian]
22. Yu, L., Zhou, X. (2021). Emotional competence as a mediator of the relationship between Internet addiction and negative emotion in young adolescents in Hong Kong. *Applied Research in Quality of Life*, 16, 2419-2438. <https://doi.org/10.1007/s11482-021-09912-y>
23. Adorjan, M., Ricciardelli, R. (2021). Smartphone and social media addiction: Exploring the perceptions and experiences of Canadian teenagers. *Canadian Review of Sociology*, 58 (1), 45-64. <https://doi.org/10.1111/cars.12319>
24. Sayyah, M., Khanafereh, S. (2019). Prevalence of Internet addiction among medical students: A study from Southwestern Iran. *Central European Journal of Public Health*, 27 (4), 326-329. <https://doi.org/10.21101/cejph.a5171>
25. Li, W., O'Brien, J.E., Snyder, S.M., Howard, M.O. (2015). Characteristics of Internet addiction/pathological Internet use in U.S. university students: A qualitative-method investigation. *PLOS One*, 10 (2), e0117372. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0117372>
26. Cheng, C., Li, A.Y. (2016). Internet addiction prevalence and quality of (real) life: A meta-analysis of 31 nations across seven world regions. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17 (12), 755-760. <https://doi.org/10.1089/cyber.2014.0317>
27. Elhai, J.D., Levine, J.C., Dvorak, R.D., Hall, B.J. (2016). Fear of missing out, need for touch, anxiety and depression are related to problematic smartphone use. *Computers in Human Behavior*, 63, 509-516. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.079>
28. Montag, C., Diefenbach, S. (2019). Towards Homo Digitalis: Important research issues for psychology and the neurosciences at the dawn of the Internet of Things and the digital society. *Sustainability*, 11 (13), 3661. <https://doi.org/10.3390/su10020415>
29. Luo, Y., Deng, Y., Wu, Y., Liu, J., Ran, H., Yuan, J., Zhao, L. (2025). The experiences in close relationship and internet addiction among college students: A moderated mediation model of anxiety and information cocoon. *Social Science & Medicine*, 366, 117641. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117641>
30. Kavici, S., Ayaz-Alkaya, S. (2024). Internet addiction, social anxiety, and body mass index in adolescents. *Children and Youth Services Review*, 157, 106123. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107590>
31. León Méndez, M., Padrón, I., Fumero, A., Marrero, R.J. (2024). Effects of internet and smartphone addiction on cognitive control in adolescents and young adults: A systematic review of fMRI studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 159, 105572. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2024.105572>
32. Xie, X., Zhu, K., Xue, Q., Zhou, Y., Liu, Q., Wu, H., Wan, Z., Zhang, J., Meng, H., Zhu, B., Song, R. (2021). Problematic Internet use was associated with psychological problems among university students during COVID-19 outbreak in China. *Frontiers in Public Health*, 9, 675380. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.675380>
33. Chemnad, K., Aziz, M., Abdelmoneium, A.O. (2023). Adolescents' internet addiction: Does it all begin with their environment? *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 17 (1), 87. <https://doi.org/10.1186/s13034-023-00626-7>
34. Zhao, Q., Huang, Y., Li, C. (2022). Does adolescents' internet addiction trigger depressive symptoms and aggressive behavior, or vice versa? The moderating roles of peer relationships and gender. *Computers in Human Behavior*, 129, 107143. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107143>

35. Hu, E., Stavropoulos, V., Anderson, A., Scerri, M., Collard, J. (2019). Internet gaming disorder: Feeling the flow of social games. *Addictive Behaviors Reports*, 9, 100140. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2018.10.004>
36. Yilmaz Kurt, F., Öner, B., Bulut, A. (2025). Digital addiction: Are children in danger? Are parents aware? *Journal of Pediatric Nursing*, 80, 121-128. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.11.018>
37. Hamad, N.I., Eweida, R.S., Rashwan, Z.I., Menessy, R.F.M., Khaled, A.M.S. (2023). Compulsive digital use among school-age children and association with escapism and feeling of loneliness: A call for action. *Journal of Pediatric Nursing*, 73, e227–e235. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2023.09.015>
38. Court, P. (2021). *Psychologist's guide to adolescents and social media* (1st ed.). Academic Press.
39. Schenk, S. (2022). 'Network subjectivity' in the digital condition: Three theoretical envisionings. In P. Bettinger (Ed.), *Educational perspectives on mediality and subjectivation. Palgrave Studies in Educational Media* (pp. 19-43). Cham: Palgrave Pivot. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84343-4_2
40. Skokova, L.G. (2017). Participation in network-digital culture in Ukraine: Comparative dynamics. *Sotsiologîia: Teoriia, Metody, Marketynh – Sociology: theory, methods, marketing*, 1, 145-163 [in Ukrainian]
41. Soroka, Yu.G. (2012). *The native, the strange, the different: Sociocultural perspective of perception of the Other: monograph*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian]
42. Bondar, T.V. (2010). Style of relations between adolescents and parents. *Ukr. socium – Ukrainian society*, 4 (35), 31-39. <https://doi.org/10.15407/socium2010.04.031> [in Ukrainian]

Received on February 25, 2025

Reviewed on March 05, 2025

Revised on March 14, 2025

Signed for printing on March 31, 2025